

Peter Sloterdijk



FOTO: SCANNY/TORSTEN LUDWIG

Peter Sloterdijk blev født i Karlsruhe i 1947. Studerede filosofi, germanistik og historie. Promotion i 1976. Siden 1992 filosofiprofessor på Hochschule für Gestaltung i Karlsruhe, siden 1993 ligeledes på Wiener Kunstakademie. Efteråret 2001: vælges til rektor i Karlsruhe. Fra januar 2002: midtpunkt i det faste TV-program: 'Philosophisches Quartett', der skal optages i folkevognsfabrikernes funkende nye fabrikslokaler i Dresden.

Blev berømt i vide kredse, da han skrev det muntre og spidse kropsfænomenologiske tobinds-værk 'Kritik der zynischen Vernunft' (Suhrkamp, Frankfurt a/M 1983), der blev Vestysklands mest solgte faglitterære værk i midtferiserne.

Blev anmeldernes skræk, da han udgav de første to ud af i alt tre spekulative værker: 'Sphären I + II' (Suhrkamp, Frankfurt a/M 1998 & 1999, på hhv. 644 & 1013 sider). Første binds undertitel er 'Blasen', andet binds 'Globen'. Mellem boblernes mikro-sfærologiske (kærligheden mellem mand og kvinde & barnet i livmoderen m.v.) og verdensaltets makro-sfærologiske meditationer (de kosmologiske og religiøse forestillinger m.v.), skal et tredje bind kiles ind. Det har Sloterdijk pt. skrevet ca. 200 sider til, omhandlede det meso-sfærologiske liv, som mennesket udfolder inden for kommunikationssystemerne, herunder nationalstaten, uddannelsessystemet og de kulturelle udvekslinger. Martin Heideggers tidlige hovedværk fra 1927 hed 'Sein und Zeit'; Peter Sloterdijks gigantiske tre-bindsværk kan kort betitles: 'Sein und Raum'.

Blev berygtet, da han holdt en meget lang tale for nogle fagfilosoffer på det sydtyske slot Elmau d.17. juli 1999 med titlen: 'Regeln für den Menschenpark. Ein Antwortschreiben zum Brief über den Humanismus' (se den danske oversættelse i tidsskriftet Passage nr.39, Århus 2001). I denne talte Sloterdijk om nødvendigheden af at træde i karakter og i afgørelse, når menneskets kommende genetiske profil skal udformes, og 'Menneskeparken' designes og befolkes. Filosoferne satte bioteknologien på samfundsdebattens dagsorden uden at undsige sig dennes muligheder, endside at afskrive denne som farlig. Herefter hidsede de seriøse tyske medier sig selv og hinanden op i ugevis. I de eskalerede heftige debatter deltog så prominente folk som Jürgen Habermas, Manfred Frank og Ernst Tugendhat. Sloterdijk blev på én gang forsidestof og et enzym i den evindeligt gærende tyske efterkrigsrefleksion (se også min artikel: 'Signalement af Sloterdijk-affæren' i tidsskriftet Kritik 143, Kbh. 2000).

Hans to nyeste bøger anlægger et kultursociologisk blik på massen: 'Die Verachtung der Massen. Versuch über Kulturkampf in der modernen Gesellschaft', Frankfurt a/M 2000 – og tager endnu et livtag med den evigt nærværende Heidegger: 'Nicht gerettet. Versuche nach Heidegger', Frankfurt a/M 2001.

Mennesker ville klare sig meget bedre, hvis de kunne udligne deres manglende evne til at være dyr. Men det kan de ikke, og derfor er lærerens unaturlige arbejde at gøre en dyd ud af menneskets udyrskhed og søge at modne mennesker til et socialt og individuelt liv i et kuvøseliv i skolen. Sådan siger den tyske filosof Peter Sloterdijk i et foredrag om dannelse.

Læreren er gartner i et beskyttende drivhus

Af Peter Sloterdijk

19

* Læreren er noget af det mest artificielle og unaturlige, som mennesket kan foretage sig. Læreren er ikke sandhedens talerør – men en retorisk agent. Hans virke drejer sig om at overtale. Han er en professionel forfører. Det gælder for ham om at få eleverne til at tro på, hvad han vil have dem til at tro på.

Grundlæggende udspringer lærerens virke af tre forskellige områder. Læreren er en parasit på neotenen. Det vil sige, at han anvender og tager udgangspunkt i det forhold, at træk fra et umodent udviklingstrin bevares på et voksent trin, med mindre han prøver på at forandre dem. For det andet er han en budbringer af socialt stress. Han formaliserer samfundets videregivelse af den rette cocktail af dårlige og gode nyheder, efter at forældrene har måttet give afkald på alene at stå for dette. Han videregiver samfundets tyngde og dets fortællinger til de yngre og kommende samfundsborgere. For det tredje er læreren en infantilismens advokat. Barnet repræsenterer noget fremmed i det borgerlige samfund. Barnet er en immigrant, der må beskyttes imod farer, ikke mindst fordi det har fået den vanvittige idé at ønske at ville blive og være som os voksne. Professionel læringsaktivitet er et forsøg på at styre og guide menneskets manglende evne til at være sig selv. Læreren søger at transformere disse fundamentale menneskelige handicaps til fordele. På denne måde bliver mennesket et drivhus-produkt. Vi opdrages i kulturer, der beskytter og afsonderer os fra den ydre verden.

Hvordan erhvervede mennesket sig nu den mang-

lende evne til at blive et dyr? Hvordan kunne vi som art og anskuet filosofisk antropologisk tillade os at give afkald på at komme til verden som stærke og selvårne skabninger? Først og fremmest fødes vi alt for tidligt. Blev vi 21 måneder i moderskødet i stedet for de sølle ni måneder, ville vi blive født som noget mere modne. Udviklingsmæssigt ville vi være på højde med nyfødte store aber. Men mennesket er mere i familie med orkidéerne end med disse vore nære, behårede slægtninge.

Læreren er den, der lærer samfundet at tælle til tre. Læreren trækker barnet ud af den eksklusive kobling, det er alene at skulle forholde sig til spillene mellem faderen og moderen & moderen og barnet. Uden psykologisk tilregnelige medlemmer af samfundet taber det sociale sin kohærens. Læreren prøver at modgå, at barnet bliver psykotisk. Et samfund, der ikke lærer at tælle til tre, dør.

Betragtes mennesket fysiologisk, er der ingen god grund til, at vi ikke har pels, som de øvrige store dyr. I begyndelsen af 1960'erne kaldte Desmond Morris os som bekendt for 'nøgne aber'. I fysisk forstand har vi afvæbnet os selv i et evolutionshistorisk perspektiv. Albuen er det sidste våben, vi har, men havde darwinisterne haft ret, skulle vi vel have set ud som krokodiller eller som kampaber. Naturen har åbenbart bestemt sig for at klæde os af, og de menneskelige samfund har haft held med at beskytte sig selv og de nøgne menneskelige kroppe indtil det voksne liv. Vort fosterliv fortsætter meget længe i samfundets levende kuvøser. Og skolen er en af de væsentligste udklækningsanstalter for det ube-

hårede menneske. Mennesket får heller ikke snuder men ansigter. I modsætning til aberne, der ligner os ved fødslen, har vi ikke et genetisk program, der senere vil give os snuder. At få et menneskeligt ansigt med individuelle træk er at have mistet muligheden for at få en snude. Og ansigtet er væsentligt for al undervisning. Det kvindelige kønsorgans placering er også afvigende og overraskende. Hvordan gik det til, at denne fantastiske ting – 'this marvellous thing' – kom til at sidde, hvor den gør? Det spørgsmål stiller vi os aldrig, men som filosofiske antropologer – og ikke som elskere eller som på andre måder interesserede betragtere – må vi koldblodigt spørge, hvordan det gik til. Der eksisterer ingen trivialiteter for den filosofiske antropologi. Den rigtige tilgang til kroppen kan lære os meget.

Studerer vi vor arts evolutionære afvigelser kan vi lære meget om det, der gemmer sig i vore kroppe, og som stadigvæk har indflydelse på, hvordan og hvorfor vi skal lære. Vi har et ansigt-til-ansigt kærlighedsforhold, og manden har et frontalt forhold til kvinden. Kvindens kønsorgan sidder på samme side af kroppen som ansigtet. Blandt de store aber ser det anderledes ud. Her sidder kønsorganet, hvor man venter at finde det, nemlig bagpå. Neoteniske er det kvindelige kønsorgan fikseret på en måde, der muliggør, at kærlighed kan opfattes som en sideeffekt til kønsorganernes manglende placering på bagsiden af menneskekroppen.

Vor kropsudrustning gør, at vi på én gang er frigjort fra naturen og ikke tilpasset til denne, og at mennesket isolerer sig fra verden ved at lave beskyttende ►

- ▶ væksthuse – blandt andet skoler og universiteter – inden for hvilke mennesket søges dannet til et socialt og individuelt liv. Hertil kommer så den komplicerede udvikling af den menneskelige hjernebark, der muliggør, at vi kan fungere i en række forskellige situationer.

Kort sagt: Uden neotenen, ingen mennesker. Og da vi ikke udvikler os automatisk og apriorisk naturligt, er de a posterioriske læreprocesser konstitutive for det menneskelige. Vi synes ikke at være slaver af en ren genetisk selektion. Vi har mulighed for at leve et luksusliv, selvom vi har næser, der ikke burde have klaret sig evolutionært. Vi kan ikke reduceres til ren biologi.

Går vi tilbage til den tid, hvor Platon efter hjemkomsten fra sin rejse til pythagoræerne i Syracuse for cirka 2500 år siden åbnede den første skole, akademeia, 6 stadier fra byens torv, agora, er det vigtigt at bemærke, at det var skolens opgave at sørge for, at unge mennesker med succes kunne formes til at blive gode borgere i bystaten, polis, men at læreren ikke blot var en agent eller en ideolog for byen. Læreren virkede adskilt fra byen, og denne afstand sikrede ham et nyt blik på tingene. Han både var og var ikke en del af polis. Bystatens kommende funktionærer skulle adskilles fra byen for at træne sig i det

ræsonnement at kunne inkarnere og tænke det abstrakte. Fra starten var skolen en eliteskole. Alle og enhver skulle indrulleres i den bedste af alle skoler. Tilbudet gjaldt ikke et lille aristokrati, men alle der havde mod på at udforske matematikken og filosofien. Hermed opstod der et kvantitativt paradoks, og et demokrati kan kun fungere på denne måde. Det drejer sig om, at skolen ikke må udelukke nogle borgere eller isolere sig. Tro aldrig på dem, der siger noget andet. Det gælder også for uddannelse og undervisning i de moderne samfund.

I antikkens skoler spekuleredes der en del over, hvorfor mennesket ikke var blevet en perfekt, hel og rund skabning. Mennesket i Platons have i Athen blev tilskyndet til geometri og kærlighed til visdom, mens det spurgte sig selv: Hvorfor er jeg tvunget til at søge efter min anden halvdel? Denne evindelige stræben efter at blive et komplet menneske er i sidste ende netop, hvad filosofi drejer sig om. Platons akademi husede de første forsøg på at se filosofien som en fællesnævner mellem kærlighed og matematik. Og vi er stadig i stand til at elske og kan derfor også beregne, er det ikke pudsigt!? ▲

Udskrevet og bearbejdet af Steen Nepper Larsen

Peter Sloterdijk holdt sit foredrag ved Learning Lab Denmarks konference 'Learning 2001: 'An Agora of Learning' den 6. december på Danmarks Pædagogiske Universitet.